

מקום שנהגו פרק רביעי פסחים

לח א מיי פ"ח מהל'
מלך הלכה יח א"ח
סמן מסט נבג"ה:
לו ב מיי פ"ג מהל'
שענת עשור הלכה י'
טו"ש"ע א"ח ס"ח מיי סוף
פ:
לו ג שס סוף ג:
לח ד מיי"ש שס טו"ש"ע שס
סוף פ:
הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מה ראו
וכי ומי בהם ולא שימנה
בהם:

רבינו הגאון

ופרקין גדי מקולס אפילו
בסתמא שלא יזכיר לפסח
אטרו, אבל בשר שאינו
מקולס ראשו על כרעיו
ועל קרבו, אם הוכיז עליו
לפסח אטרו, סתמא מותר.
אמר ר' פפא ודוקא בשר
כי האי גונא אטרו, אבל
חטים ואפילו אומר חטים
הללו לפסח מותרין, מ"ט
חטים דמיטרו לפסח
קאמר. איכא דמתני להא
דרבי יוסי הכי, א"ר שמעון
הנהיג תרדום איש רומי
לאכול כו'. ואתקפין
בשלמא למאן דמתני לה
כרבי יוסי, הישר ר' יוסי
בבא האי גונא, אלא למאן
דמתני לה כו' שמעון מי
חייש ר' שמעון כי האי
גונא, והתני בסוף מנחות
הרי עלי מנחה מן
השעורים יביא מן החטים,
קמח יביא מן הסלת כו',
עד רבי שמעון פוטו שלא
התנדב כדרך המתנדבין.
הנה מי שאומר כגון זה
בשר והו לפסח לא חייש
ליה דהא אין אדם מתנדב
בשר לקרבן. ולר' יוסי מי
ניחא, והאמר רבא רבי
שמעון בשבת רבי יוסי
דסבר בגמר דבריו אדם
מחפס אמרה, דתני הרי זו
תמורת עולה תמורת
שלימים, הרי זו תמורת
עולה דרבי רבי מאיר. אמר
רבי יוסי אם לא נתבונן
מתחלה א"פ שאיפשר
לקרות שני שמות כאחד
דבריו קיימין. ואוקמנא
לרבי יוסי דאמר אף בגמר
דבריו אדם נתפס. לאו
מדברי שמעון סבר לה כו',
יוסי ר' יוסי נמי וכו'.
ואסיקנא תרדום איש רומי
חכם היה ומטיל מלאי
בכיס תלמידי חכמים היה.
מנחה מקום שנהגו
להדליק ביום הכפורים, מי
שאמר להדליק בשר שאם
יהיה הבית אפל ישמש
מטתו, לפיכך דיליק
להתרחק מן העבירה, ומי
שאמר לא דיליק סבר אין
היצר מאתה אלא לדבר
שהעין רואה, לפיכך לא
דיליק, שכיין שלא יראה
לא יתאוו ושניהם לטובה
נתכוונו. פירוש דבר אחר
תשמיש המטה. אבל
מדליקין בסנוקראות
ובבית המים אמר רב
יהודה אמר שמואל אין
מברכין על האור אלא
במוצאי שבתות היאיל
ותחלת ברייתו הוא, אמר
ליה יישר, וכן אמר רבי אבא
יוחנן, אמר ליה רבי אבא
לעולא ודאי דאמרייתו
משמוא דרבי יוחנן אין
מברכין על האור אלא
במוצאי שבתות. אהדר אמר

רבי שמעון בשיטת רבי יוסי אמרה דאמר אף בגמר דבריו וכו'.
אע"ג דלר' יוסי חיינו תרוייהו היינו משום דמרי מילי קאמר
ואינם פירושו זה לזה אבל הכא מן השעורים הוא פ"י מה שאמר הרי
עלי מנחה^א וכיון דלף בגמר דבריו אדם נתפס מצטלים להא דאמר
במתלה הרי עלי מנחה ופ"י אס אמר
אילו הייתי יודע שאין נודרין כך לא
הייתי נודר כך אלא כך דהיינו טעמא
דרבנן דאליס להו לשון ראשון ולא הוי
נדר ופתחו עמו כי אמר אילו הייתי
יודע כו' כדאמרין בזמנמות והסכים
(מנחות קג.)^ב: **מה** ראו הנגיה מישאל^א
ועזריה. פ"ה מה ראו שלא דרשו ומי
צתה ולא שימנה צנה וקשה להא
צפרהסיה הוה ומסקינן צנהדרין
(דף עז. ד.) דלכולי עלמא צפרהסיה חייב
למסור עלמו אפילו אמנוה קלה
ומפרי"ת דללס זה שעשה נבוכדנצר
לאו ע"ז הוה אלא אינדטרא
שעשה לכבוד עלמו ולכן קאמר מה
ראו וכן משמע מדמתיב לאלהך לית
אנחלא פלחין ולללס דבגזל לא נסגוד
משמע דלגלג דדידה וללמא תרי מילי
נינהו ואתי נמי שפיר הא דאמרין
בלאו נערות (כתובות לג.) אלמלי נגדו
לחנייה מישאל ועזריה פלחו לללמא
ואי ע"ז הוה ח"ו שהיו משתחיים
לו^ג ומיהו לשון פלחו לא אחי שפיר ח"ו
ור"י מפרש מה ראו שלא צרחו שהרי
קודם שצדקה היו יכולים לצרות כמו
שעשה דינאל כדאמר בחלק (סנהדרין
ג.)^ד היו צדקה ענה^ה: **אין** מברכין
ע"י האור אלא במוצאי שבת. הקשה
ה"ר יוסף למה אין מצרכין בכל שעה
הזהה ממנו דאסור ליהנות מן העולם
הזה בלא צרכה ומיך דה"מ כשגופו
נהגה^ו אכל שאר הנאה לא^ז ואף על
גב דמצרכין על אור השמש בכל יום^ח
היינו משום שמתחדש בכל יום^ט:
אלה

קרוב להאכיל את ישראל קדשים בחוץ
מקולם אין שאין מקולם לא אמרי מקולם אלא
שנא אמר לא שנא לא אמר שאינו מקולם
פירש אין לא פירש לא רב אחא מתני לה
להא מתני^ב כו' שמעון מתקיף לה רב ששת
בשלמא למאן דתני לה כרבי יוסי ניהא אלא
למאן דמתני כו' שמעון מי ניהא^ג והתנן רבי
שמעון פוטר שלא התנדב כדרך המתנדבים
אמר ליה רבינא לרב אישי ומאן דמתני לה
כו' יוסי מי ניהא והאמר רבא^ד רבי שמעון
בשיטת רבי יוסי אמרה דאמר^ה אף בגמר
דבריו אדם נתפס מאי לאו מדרבי שמעון
סבר לה כו' יוסי רבי יוסי נמי סבר לה כרבי
שמעון לא רבי שמעון סבר לה כו' יוסי ולא
רבי יוסי סבר לה כו' שמעון איבעיא להו
תודום איש רומי גברא רבה הוה או בעל
אגרופין הוה ת"ש עוד זו דרש תודום איש
רומי מה ראו הנגיה מישאל ועזריה שמסרו
[עצמן] על קדושת השם לכבשן האש גשאו
קל וחומר בעצמן מצפרדעים ומה צפרדעים
שאין מצווין על קדושת השם כתיב בהו^ו ובאו
[ועלו] בביתך [וגו'] ובתנורך ובמשארותיך
אימתי משארות מצויות אצל תנור הוי אומר
בשעה שהתנור חם אנו שמצווין על קדושת
השם על אחת כמה וכמה רבי יוסי בר אבין
אמר מטיל מלאי לכיס של תלמידי חכמים
היה דאמר ר' יוחנן כל^ז המטיל מלאי לכיס
תלמידי חכמים זוכה ויושב בישיבה של
מעלה שנא'^ח כי בצל החכמה בצל הכסף:
מתני'^ט מקום שנהגו להדליק את הנר בלילי
יום הכפורים מדליקין מקום שנהגו שלא להדליק אין מדליקין ומדליקין
בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ובמבואות האפלים ועל גבי החוליים: **גמ'**
תנא^י בין שאמרו להדליק ובין שאמרו שלא להדליק שניהן לדבר אחד
נתכוונו אמר רב יהושע דרש רבא^א ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ
וגו' בין שאמרו להדליק ובין שאמרו שלא להדליק שניהם לא נתכוונו אלא
לדבר אחד אמר רב יהודה אמר שמואל אין מברכין על האור אלא במוצאי
שבת הואיל ותחלת ברייתו הוא אמר ליה ההוא סבא ואיתימא רבה בר בר
חנה^ב יישר וכן אמר רבי יוחנן עולא הוה רכיב חמרא ואזיל והוה שקיל
ואזיל רבי אבא מימיניה ורבה בר בר חנה משמאליה אמר ליה רבי אבא
לעולא ודאי דאמרייתו משמיה דרבי יוחנן אין מברכין על האור אלא במוצאי
שבת הואיל ותחלת ברייתו הוא הדר עולא הוא ביה ברבה בר בר חנה
בישות א"ל אנא לאו אהא אמרי אלא אהא אמרי דתני תנא קמיה דרבי יוחנן
ר"ש בן אלעזר אומר דיום הכפורים שחל להיות בשבת אף במקום שאמרו
שלא להדליק מדליקין מפני כבוד השבת ועני רבי יוחנן בתריה וחכמים
אוסרים א"ל עדיא תהא קרי עליה רב יוסף^ג מים עמוקים עצה בלב איש
ואיש

קרוב להאכיל. דומה לקדשים: שאינו מקולם לא. וקשיא לרב דאמר
בשר גרידא מיחלף צפסא: ומשני מקולם. אע"ג דלא אמר בשר זה
לפסח ולא מזכיר עליו את השם אסור אבל שאינו מקולם אמר הרי
בשר זה לפסח אסור משום דנראה כקורא שם: רב אחא מסני לה
להא מסני'. דתודום: כו' שמעון.
אמר רבי שמעון תודום איש רומי
כו': רבי שמעון פוטר. באומר הרי
עלי מנחה מן השעורים דתנן בזמנמות
[קג.] מציא מן החיטין דכיון דאמר הרי
עלי מנחה מפוס לשון ראשון ומנחה
אינה צאה מן השעורין נדבה הלכך
ציהא מן החיטין ורבי שמעון פוטר
דאמר אף בגמר דבריו אדם נתפס
וגדקן ודעתו לכל מה שמוציא צפוי
ולמנחת שעורין נתכוין וסבור שאדם
יכול להתנדב ולהציא כן ולפיכך אין
בדבריו כלום. והאי מאכיל גדי מקולם
נמי מאי קרוב לקדשים בחוץ איכא
הלא מחיים לא קרא עליו שם פסח
ואפילו היה קורא לו שם צשעת לליה
שלא כדרך המקדישין הוא ואין השם
חל עליו: ר' שמעון. דפטר באומר
מנחה מן השעורים ולא חייביה משום
תפוס לשון ראשון צשעת רבי יוסי
אמרה דאמר צמסכת תמורה (דף כה):
אף בגמר דבריו אדם נתפס
כלומר תופס הוא את גמר דבריו
דמנן הרי זו תמורת עולה תמורת
שלמים הרי זו תמורת עולה דברי ר"מ
דאמר תפוס לשון ראשון רבי יוסי
אומר אס לכך נתכוין תחלה הואיל
ולא הוה אפשר ליה להוציא שני שמות
כאחד ועל כרחו הוציא זה אחר זה
דבריו קיימין ומרעה עד שמתאבד
ותמכר וציא דמני חליה עולה וצדמני
חליה שלמים: מאי לאו מדריבי שמעון
סבר לה כרבי יוסי. צתפישת גמר
דברים: ר' יוסי סבר לה כו' שמעון.
צמתנדב שלא כדרך המתנדבים דלא
אמר כלום וההיא דתודום לא מתוקמא
כו' יוסי: ה"ג לא ר"ש סבר לה כו'
יוסי ולא רבי יוסי סבר לה כרבי
שמעון. והכי פירושו לא היא כדאמרת
אלא רבי שמעון סבר לה כרבי יוסי
דאף בגמר דבריו אדם נתפס דהא
והוה ליה מתנדב שלא כדרך מתנדבין
ורבי שמעון סבר הואיל ושלל כהוגן
התנדב אין בדבריו כלום אבל רבי
יוסי לא סבר כרבי שמעון צמתנדב
שלא כדרך המתנדבין דלא אמר כלום
אלא חייבי מחייב צה להציא מנחה
חיטין ולאו משום תפוס לשון ראשון
אלא משום דאין אדם מוציא דבריו
לצטולה. וגבי גדי מקולם נמי אע"ג
דשלא כדרך המקדישין הוא הוה ליה
קרוב להאכיל קדשים בחוץ דאי הוה
אמר עליה הרי זה לפסח אמרי לדמי
ועוד זו דרש. אלמא גברא רבה הוה:
מה ראו. (ב) ומי צהין) ולא שימנה צנה
[יומא פה:] : מטיל מלאי. נתון סחורה לתלמידי חכמים להשתכר צה: **בצל החכמה**. צמחית החכמה
יכנס זה שהנהגו מנכסיו: **מתני'** מקום שנהגו להדליק את הנר. בין שאמרו להדליק. אותן שנהגו להדליק
והנהגו שלא להדליק לא נתכוונו אלא לדבר אחד להפריש עלמו ממשכני אשה האומרים להדליק משום דאין אדם משמש מנחתו לאור
הנר והאומרים שלא להדליק סוצרים כשהנר דולק רואה את אשתו ומתאווה לה: **יישר**. שפיר קאמרת. לה: וכן א"ר יוחנן ולא גרסינן יישר:
ודאי דאמריטו כו'. אמנת הדבר ששמעתי עליכם שאתם אומרים משמיה דר' יוחנן הכי: **הדר עולא הוא ציה צרכה בר בר חנה צישום**.
נקתכל צו צפנים וועפות כלומר אתה אמרת צשס רבי יוחנן והוא לא אמר כן אלא אף צמוצאי יוה"כ מצרכין עליו הואיל ודבר חדש
הוא שנאסר צו כל היסוד ועכשיו נהנה ממנו: **אנא אהא אמרי להו**. משמיה דרבי יוחנן דענה אחר התנא ותכמים אוסרין להדליק את
הנר אף ציום הכפורים שחל להיות צשצנת עד מוצאי שבת ולא הזכרתי שמו של ר' יוחנן על אור צמוצאי שבת אלא צו והס סוצרים
שעל דבר צרכת האור הזכרתי שמו: **עדיא תהא**. זאת תהיה. צו איני מודה שאמרה רבי יוחנן: (ז) **זה עולא**. שהצין מדבריו של רבה בר
בר חנה טעות וחזא ציה צישות וסתם דבריו שלא אמר לו כלום והיינו ענה צבל איש דנקיט ליה בצציה ולא אמר לו למה אמרת כך:
ואש

(א) צ"ל בר"ש, (ב) מנחות
קמ. מיר ט. [פרכין כג,
א] ומנחות קג. ד. [ד] [נקמן
ע: מיר ט. א. ט] עי'
שבת סג. ומכות ק"א:
(ו) [מוספתא פ"ג י"א],
(ז) [שבת סג. ופ"ג ו"ז]
יישר וכו' צצככות מצ:
וצשנת סג. טענות מ.
מה: חולין פ. עה: יישר
צבי יודין, ח. [ויקרא
זח. ט] שייך דף גז
ע"ה. (י) שהצין מדבריו של
רבי אבא צצככות טענות
פלגי רש"י (ט) [וש"י חס'
מכות לג. ד"ה חלילי
ומות' ע"ז ג. ד"ה שלא].

תורה אור השלם

1. וְיָרֶחַךְ הַיָּאָר
צִפְרָדַיִם וְעֵלֹו וּבָאָו
בְּבִיחָךְ וּבְחֶדְרֵךְ מִשְׁכַּבְךָ
וְעַל מִשְׁתֶּךָ וּבְבֵית עֲבָדֶיךָ
וּבְעַמְּךָ
וּבְמִשְׁאֲרוֹתֶיךָ:
2. כִּי בִצֵּל הַחֲקִימָה צֵצֵל
הַכֶּסֶף וְיִתְרוֹן דַּעַת
הַחֲקִימָה תִּתִּיחַ בְּעֵלְיָךְ.
3. וְעַמְּךָ בְּלֶם צִדִּיקִים
לְעֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ צִדְקָה
מִשְׁעֵי מַעֲשֵׂה יָדְךָ
לְהַתְקַדָּר: וְכִי יִשְׁעוּ כֹא
מִיָּם עֲמִיקִים עֲצָה בְּלֶב
אִישׁ וְאִישׁ בְּתוֹכָהּ
מִשְׁלֵי כ כ

מוסף רש"י

קרוב להאכיל את
ישראל קדשים בחוץ.
הכי שלחו ליה שאמרו
מאכיל את ישראל אמר
קדישי יהויאל אמר
הוקדשו לפסח (ביצה כג).
אף בגמר דבריו אדם
נתפס. כלומר תמנן דבריו
של אדם וסופן כפינן ועמו
נתפסות וכו'ן מתקיימין
לקטו ט. דלא אולעין כמר
לשון ראשון לחויה ולא
כמר לחויה לחויה אלא
כמר כולו (נחוחות קג).
המטיל מלאי לכיס.
מעט ומלאי שפוסח צהין
לנחית שכי (שבת טו).
ודאי דאמרייתו. לשון
שאלה הוא. אמר הוא
ששמעתי שאתם אומרים
דבר זה על מיתה (כתובות
טו).

מוסף תוספות

א. וכאילו אמר הרי עלי
מן השעורין מנחה ולא
תרי מילי קאמר. מוס'
שלק. ב. אבל ר' יוסי דלא
מחשיב ליה לשון ראשון
כחא נמי לא מחשיב ליה
לענין הכי אלא הי"ק הרי
עלי מנחה מן השעורין אם
יכול לחול יחול ואם לאו
לא יחול. שם. ג. ולא היה
התלמוד אומר כן על
צדיקים כאלו. מוס'
ה"ש. ד. דלשון זה לא
שיבא אלא בע"ז. מוס'
שלק. ה. אלא שפסרו
הכינו עצמם לקדושת
יוצרים ק"ו מצפורעים.
ו. בדברים הנכנסים
לגוף. ח. ה"ק. ז. וריח
נמי נכנס לגוף הוא. שם.
ח. [ו]ברכת השבת הוא.
ט. אבל תשמישו של
אור ואורו משתמשין בו
ביום בלילה לפיכך אין
לברך עליו בכל לילה,
וכענין שאמרו בברכת השבח שאין מברכין אותן אלא לפרקים, שהרואה את הים הגדול אינו מברך אלא בשעמד לו יום ולא
ראוהו וכו', אלא במוצ"ש מפני שתחילת ברייתו הוא, ראוי לברך עליו וכו', שם.

ותוב עדה סוראה כלן ענין אחד הן, וכיון שדחו
שמועה זו, כלומר אינה הלכה, כמאן סבירא, כי האר דאמרן משום ר' אלעזר מברכין על האור במוצאי שבתות ובמוצאי יום הכפורים וכן עמא דבר.

(א) [בכרת מה]. וע"ז (ב) אבות פ"ה מ"ז [ע"פ] מילתא בשלח סוף פ"ה (ג) מדרש לט; ד. (ד) [במ"א] (וע"ז) (ה) [בכרת מה]. חולין קל"ז; ו. (ו) וע"ז סוף חולין קל"ז; ד"ה דורשי ממוות מ"ש בשם הערוך; ז. (ח) [שם אמת רבה וע"ז שם צפי' הרשב"ם]; ט. [שם אמת רבה]; י. [אבות פ"ה וע"ז מה שטיס]; י"א. [האור ושמי כפי עליון]; י"ב. [שמי עיניו]; י"ג. (מ) [בכרות מה]; י"ד.

תורה אור השלם

1. ?? קנני ראשית דרבנן קדם פמפגליי מואז: משלי ח כב
2. בטרם הרים ילדו ותחולל ארץ ותבל ומעולם עד עולם אמה אל: תהלים צ"ב
3. [שם אגוש עד דבא ותאמר שובו בני אדם: תהלים צ"ג
4. וישע ?? אלהים גן בעדן מקדם וישם שם את האדם אשר יקרא: בראשית ב ה
5. כי ערוך מאתמול תפתח גם היא לפלך הרוך העמיק הרוב מדרתה אש ויצעים תהיה בשמת ?? כנחל גפרית בקרה קרה: ישעיהו לו לג
6. כסא כבוד מרום מראשון מקום מקדשנו: ירמיהו י"ב
7. קניי שמו לעולם לפני שמו ינון שמו והקברו בו כל גוים יאשרוהו: תהלים ע"ז
8. והצאו וראו בפגרי האנשים הפושעים בי כי תולעתם לא תאכלם ואשם לא תהבד וקניי דקראו לקב בשר: ישעיהו סו כד
9. וקרא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד ויהי ערב ויהי בקר יום הששי: בראשית א לא
10. ואלה בני צבעון ואיה וצנה הוא ענה אשר מקצא את הימים בנפדר ברעתו את החמרים לצבעון אביו: בראשית לו כד
11. אלה בני שעיר והרי ישבו הארץ ויוצן ושובל וצבעון וצנה: בראשית לו כ

מוסף רש"י

דורשי חמורות. קשרים סוממים הכלול במורה (בכרות כ"ד). שבא צבעון על אמו והוליד ממנה ענה. נמצא שהוא אחיו וינו (רשב"ם ב"ב קס"ו). ומנו רבה. רבה נמי קניי שטר מלכא והלכמא נמי סוממי (רשב"ם שם וע"ז גיטין ע"ד).

מוסף תוספות

א. דילמא הא דחשיב ענה עם בני שעיר היינו משום דבני בניו הרי הם כבנים ולעולם היה בן צבעון משאחו ולא מאמו. מוס' ר"ס. ב. דאלה בני שעיר דחשיב ענה היינו משום אשתו של שעיר קרי להו בני שעיר. מוס' שאקן.

מקום שנהגו פרק רביעי פסחים

גד.

ואיש תבונה ידלנה. הדין מה היה בלבו של עולא שהיה מסתכל בו: ואינוהו כמאן סבריה. עולא ורבה שלא רלו להודות לדברי רבי אבהו: **עמא דבר.** נהוג: **צאור שצנפ.** שהיה בצנפת שדלק היום ומכל מקום ממלאכת עבירה שצנפת שדלק בהימר כגון של חיה ושל חולה או נר הדולק מערב יום הכפורים מזכרין אף צמוצאי יום הכפורים דההיא צרכה משום דדבר חידוש הוא לו שלא נהנה מן האור היום: **צאור היוצא מהעצים.** דנצרא עכשיו אין מזכרין עליו צמוצאי יוה"כ אלא צמוצאי שצנפת שאף הוא תחילת צריית אור:

ואיש תבונה ידלנה מיום עמוקים עצה בלב איש זה עולא ואיש תבונה ידלנה זה רבה בר בר חנה ואינהו כמאן סבריה כי הא דאמר ר' בנימין בר יפת אמר רבי יוחנן "מברכין על האור בין במוצאי שבת בין במוצאי יום הכפורים וכן" ⁶ עמא דבר מיתבי אין מברכין על האור אלא במוצאי שבת הואיל ותחילת ברייתו הוא וכיון שרואה מברך מיד רבי יהודה אומר סודרן על הכוס ואמר רבי יוחנן הלכה כרבי יהודה לא קשיא כאן באור ששבת כאן באור היוצא מן העצים ומן האבנים הני חדא? אור היוצא מן העצים ומן האבנים מברכין עליו ותני חדא אין מברכין עליו לא קשיא כאן במוצאי שבת כאן

אל"ה בני שעיר החורו וכו' מלמד שבא צבעון על אמו. תימה דניש נחלין (צ"ג קט"ו): מוכח מהאלי קרא דניש צניס כניס וא"כ מנלן שצנפת על אמו? ועוד לא מנלנו בכל המורה שיקראו לכן אשתו צנו והכא אמר לדהכי קרי ליה צנו לפי שזולד מאשתו ו"ל דקרי ליה צנו לפי שהיה צן צנו כדאמרין ציש נחלין והכא דייק שצנפת על אמו מדללא כתיב איה שהיה כמו כן צן לצעון ולא כתיב אלא ענה לחודיה ש"מ לפי שהיה נמי צן אשתו של שעיר כתיב קרא הכא עס שאר צני שעיר: אין

במוצאי יום הכפורים רבי מפורן רבי חייא מכנסן אמר רבי יצחק בר אבדימי אע"פ שרבי מפורן חוזר וסודרן על הכוס כדי להוציא בניו ובני ביתו ואור במוצאי שבת איברי והא תניא? עשרה דברים נבראו בערב שבת בין השמשות אלו הן באר והמן וקשת כתב ומכתב והלוחות וקברו של משה ומערה שעמד בו משה ואלוהו פתיחת פי האתון ופתיחת פי הארץ לבלוע את הרשעים רבי נחמיה אומר משום אביו אף האור והפרד ר' יאשיה אומר משום אביו אף האיל והשמיר רבי יהודה אומר אף הצבת הוא היה אומר צבתא בצבתא מתעבדא וצבתא קמייחא מאן עבד הא לאי בריה בידי שמים היא אמר ליה אפשר יעשה בדפוס ויקבענה כיון הא לאי בריה בידי אדם היא לא קשיא הא באור דידן הא באור דגיהנם אור דידן במוצאי שבת אור דגיהנם בערב שבת איברי והא תניא? שבעה דברים נבראו קודם שנברא העולם ואלו הן תורה ותשובה וגן עדן וגיהנם וכסא הכבוד ובית המקדש ושמו של משיח תורה דכתיב ו'ה' קנני ראשית דרכו תשובה דכתיב? בטרם הרים יולדו וכתוב? תשב אנוש עד דכא ותאמר שובו בני אדם גן עדן דכתיב? ויטע ה' אלהים גן בעדן מקדם גיהנם דכתיב? כי ערוך מאתמול תפתח כסא הכבוד ובית המקדש דכתיב? כסא כבוד מרום מראשון מקום מקדשנו שמו של משיח דכתיב? יהי שמו לעולם לפני שמש ינון שמו אמרי חללה הוא דנברא קודם שנברא העולם ואור דידיה בערב שבת ואור דידיה בערב שבת איברי והתניא רבי יוסי אומר אור שברא הקב"ה בשני בשבת אין לו כבייה לעולם שנאמר? ויצאו וראו בפגרי האנשים הפושעים בי כי תולעתם לא תמות ואשם לא תכבה ואמר רבי בנאה בריה דרבי עולא מפני מה לא נאמר כי טוב בשני בשבת מפני שנברא בו אור של גיהנם ואמר רבי אלעזר אע"פ שלא נאמר בו כי טוב חזר וכללו בששי שנאמר? וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד אלא חללה קודם שנברא העולם ואור דידיה בשני בשבת ואור דידן במחשבה עלה ליבראות בערב שבת ולא נברא עד מוצאי שבת דתניא ר' יוסי אומר שני דברים עלו במחשבה ליבראות בערב שבת ולא נבראו עד מוצאי שבת ובמוצאי שבת נתן הקב"ה דיעה באדם הראשון מעין דוגמא של מעלה והביא שני אבנים ⁷ וטחנן זו בזו ויצא מהן אור והביא שתי בהמות והרכיב זו בזו ויצא מהן פרד רבן שמעון בן גמליאל אומר פרד בימי ענה היה שנאמר ¹⁰ הוא ענה אשר מצא את הימים במדבר ⁹ דורשי ⁸ חמורות היו אומרים ענה פסול היה לפיכך הביא פסול לעולם שנאמר ¹¹ אלה בני שעיר החורו וכתוב אלה בני צבעון ואיה וענה ¹² אלא מלמד שבא צבעון על אמו והוליד ממנה ענה ודילמא תרי ענה הוו ¹³ אמר רבא אמינא מילתא דשבור מלכא לא אמרה ומנו שמואל איכא דאמרי אמר ר"פ אמינא מילתא דשבור מלכא לא אמרה ומנו ¹⁴ רבא אמר קרא הוא ענה הוא ענה דמעיקרא תנו רבנן ¹⁵ עשרה דברים נבראו בערב שבת בין השמשות ואלו הן באר ומן וקשת הכתב והמכתב והלוחות קברו של משה ומערה שעמד בה משה ואלוהו פתיחת פי האתון ופתיחת פי הארץ לבלוע את הרשעים ויש אומרים אף מקלו של אהרן שקדיה ופרחיה ויש אומרים אף המזיקין ויש אומרים אף בגדו

רבה שבור מלכא משום דבקי היה צדיק והלכמא כותיה צדיק ¹⁶ כדן היוצא מפי המלך שמתקיים ושבור מלך פרסיים היה צימי רבא: **ג**

עין משפט נר מצוה

ל"א א מ"י פכ"ע מהל' שנת ה'ל' כד קמנ עשין טו טו"ש א"י"ח ט"י רלח סע"ף א ופי' מרכ' ס"ד: [נר אלפס בכרות פ"ח דף מג:]:
ב ב ג מ"י שס ה"ל טו טו"ש"ע שס ט"י רלח סע"ף ח:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה ראשית דרכו כ"ו באש שחורה ע"ג לבנה. ע"י נצט"י שר השמים צפסוקי צלומי תלמלס שחורות כעורב:

לעזי רש"י

ט"זל"י"ש. ג"ב.

רבינו הגנאל

ואותבני עלייהו הא דתניא אין מברכין על האור אלא במוצאי שבתות הואיל ותחילת ברייתו הוא, וכיון שרואה מברך עליו מיד, ר' יהודה אומר סודרן על הכוס, ואמר ר' יוחנן הלכה כר' יהודה. ופרקינן לא קשיא, הא דתניא אין מברכין על האור אלא במוצאי שבת ולא ביום הכפורים באור היוצא מן העצים ומן האבנים, והא דאמר משמיה דר' אלעזר מברכין באור היוצא מן האור ושבת, ופישרי רב נחמן בר יצחק כוואלו דברים שבין ב"ש וב"ה בסעודה, באור ששבת ממלאכת עבודה. תניא נמי הכי עשית שתיחה דולקת ותולכת בשבת כולה, במוצאי שבת מברכין עליה. ואקשינן ואור במוצאי שבת איברי, והתניא אלו דברים שנבראו בערב שבת בין השמשות, באר שתיחה מהלכת עם ישראל, ומן שירד להם, וקשת דכתיב את קשתו נתתי בענן, כתב מכתב, פירוש כתב, וורת האותיות. מכתב צירוף האותיות להיות תיבה להקרות במילה. ו"א כתב, אלו כ"ב אותיות כתב הקודש שאנו כותבין בו ומשמשיין בו. ומכתב הוא נקרא שטרטגנה שרואה ונקרא מכל צד מארבעה צדין, והוא הכתוב על הלוחות, והוא שפירש הכתב והמכתב מכתב אלהים הוא חרות על הלוחות. ולוחות כמשמטן. וקבר משה רבינו, ומערה שהיא נקריה הגור שעמד בה משה רבינו ואליהו זכור לטוב. ופתיחת פי האתון בלע"ס, ופתיחת פי הארץ לבלוע קרח. ור' יאשיה אמר אף האיל הנאות בסבך, והשמיר שבו בנה שלמה את בית המקדש. ר' נחמיה אומר משום אביו אף האור ופרד ר' יהודה אומר אף הצבת. קנני מיהא ר' נחמיה אומר דאור בין השמשות נברא. ופרקינן האי אור דגיהנם הוא, אבל אור דידן במוצאי שבת איברי. ואקשינן איני והא גיהנם אחד משבעה דברים שנבראו קודם בריאת העולם הוא, ואלו הן תורה ותשובה גן עדן וגיהנם כסא הכבוד ובית המקדש ושמו של משיח. ופרקינן

על ענה בשבת, אור דידן עלה במחשבה ליבראות בערב שבת ולא נברא עד מוצאי שבת. ר' יוסי אומר שני דברים עלו במחשבה ליבראות בערב שבת ובמוצאי שבת נתן הקב"ה בינה באדם מעין דוגמא של מעלה, והביא שתי אבנים וטחנן זו בזו ויצא מהן אור, והביא מין סוס ומין חמורה והרכיבן זו על זו ויצא מהן פרד וכו'. מ"ד עשרה דברים נבראו בערב שבת בין השמשות, ואלו הן מן ובאר וכו'. ויש אומרים אף מקלו של אהרן שקדיה ופרחיה ובגדו של אדם הראשון והמזיקין.